ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Стахова Ольга Олександрівна
канд. психол. наук, доцент, кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка; Україна

Гаврилюк Катерина Вікторівна
здобувачка вищої освіти, магістр соціально-психологічного факультету, кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка; Україна

Дошкільне дитинство є одним із фундаментальних періодів психічного та особистісного становлення дитини. Це підготовчий етап дошкільника до школи, який вимагає від нього належного рівня розвитку всіх психічних утворень.

Важливу роль з-поміж них посідає увага як особлива форма організації всіх психічних процесів дитини дошкільного віку. Вона має безпосередній вплив на розвиток когнітивної сфери, що відповідно в майбутньому позначатиметься на успішності в навчанні майбутнього першокласника.

Як показав проведений нами аналіз теоретико-прикладних напрацювань у межах досліджуваної проблеми, дошкільнята, зокрема з ПМР, відрізняються недостатньою сформованістю уваги [4].

Ю.В. Рібцун виокремлює біологічні, психологічні та соціальні фактори, які накладають свій негативний відбиток у становленні уваги цих дітей [2], [3].

Водночас, зворотною стороною цього процесу є те, що дефекти мовленнєвої діяльності позначаються не найкращим чином на ефективності сприйняття й обробки інформації та поступово призводять до труднощів у формуванні та утриманні уваги. Це може проявлятися у зниженій здатності концентруватися, відволіканні й швидкій втомлюваності під час виконання завдань, які вимагають уважності та достатнього рівня концентрації.

Саме тому розуміння особливостей розвитку уваги дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення є надважливим для ефективної побудови корекційно-розвиткової роботи з усунення її недоліків [1].

Відтак, зважаючи на результати емпіричного дослідження, варто зазначити, що проведений нами констатувальний експеримент проходив упродовж березня 2026 р. на базі «Школи Монтессорі», яка функціонує

при Селезіянському приватному ліцеї «Всесвіт» міста Житомира. В експерименті взяло участь 10 дітей віком від 5 до 6 років з логопатологією.

На першому етапі нашої дослідницької роботи ми звернулися до методики Д. Ельконіна «Графічний диктант», спрямованої на розкриття особливостей довільної уваги дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими вадами.

Таблиця 1

Рівні розвитку довільної уваги досліджуваних із ПМР

Рівень	Досліджувані з ПМР	
	Абсолютна к-ть	Відносна к-ть
Дуже високий	0	0
Високий	1	10
Середній	4	40
Низький	3	30
Дуже низький	2	20

[авторська розробка]

Отже, як видно з таблиці 1, жодна дитина не продемонструвала дуже високого рівня розвитку довільної уваги; лише 10% (1 дитина) серед респондентів має високий рівень розвитку, що свідчить про труднощі дітей із мовленнєвими порушеннями в підтримці її концентрації. У 40% дошкільників відмічено середній рівень сформованості довільної уваги, що дозволяє виконувати їм завдання з мінімальним відсотком відволікань. 30% опитаних (3 дитини) показали низький рівень сформованості довільної уваги, 20% респондентів (2 дитини) взагалі відмовилися виконувати запропоноване дослідником завдання.

Метою другого етапу емпіричного дослідження стало розкриття специфіки рівня концентрації та обсягу уваги дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями за допомогою методики «Знайди і полічи фігури» [3].

Таблиця 2

Особливості концентрації та обсягу уваги дошкільнят із порушеннями мовлення

Досліджуваний	Показник рівня концентрації та обсягу уваги	Бали	Рівень концентрації та обсягу уваги
1	0,32	2-3	Низький

Продовження табл. 2

Досліджуваний	Показник рівня концентрації та обсягу уваги	Бали	Рівень концентрації та обсягу уваги
2	0,19	0-1	Низький
3	0,60	4-5	Середній
4	0,41	2-3	Низький
5	0,84	6-7	Середній
6	0,35	2-3	Низький
7	0,17	0-1	Низький
8	0,38	2-3	Низький
9	0,62	4-5	Середній
10	0,33	2-3	Низький

[авторська розробка]

Зважаючи на первинні дані таблиці 2, жодна дитина з мовленнєвими порушеннями не продемонструвала дуже високого або високого рівня концентрації та обсягу уваги, що стало наслідком низької продуктивності дошкільнят під час виконання ними даного завдання. Разом із цим, у 30% респондентів виявлено середній рівень концентрації та обсягу уваги. Ці діти не потребували додаткових підказок з боку дослідника, в той час як 70% учасників констатувального зрізу потребували додаткових пояснень із боку дорослого та припустилися значної кількості помилок упродовж виконання роботи.

На третьому етапі нашого дослідження ми звернулися до методики «Постав значки у фігурках», яка допомогла нам виявити рівень переключення й розподілу уваги старших дошкільників.

Таблиця 3

Специфіка переключення та розподілу уваги дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями

Досліджуваний	Час виконання завдання (хв.)	Кількість допущених помилок	Рівень переключення та розподілу уваги
1	2	9	Низький
2	2	6	Середній
3	2	10	Низький
4	2	5	Вище середнього

Продовження табл. 3

Досліджуваний	Час виконання завдання (хв.)	Кількість допущених помилок	Рівень переключення та розподілу уваги
5	2	8	Низький
6	2	6	Середній
7	2	5	Вище середнього
8	2	11	Низький
9	2	6	Середній
10	2	10	Низький

[авторська розробка]

Інтерпретуючи окреслені результати, необхідно відмітити, що половина респондентів відрізняється вище середнього (20%) та середнім (30%) рівнями переключення та розподілу уваги, що дозволяє дошкільникам із порушеннями мовлення більш-менш належним чином виконувати декілька різних дій і відповідно відносно швидко переходити від одного об'єкта (геометричної фігури) до іншого. Натомість, 50% досліджуваних було доволі складно одночасно утримувати в полі уваги одразу кілька об'єктів, що, у свою чергу, позначилося на чималій кількості допущених дітьми помилок при позначенні ними символів у геометричних фігурах, які були представлені в робочому бланку.

І, нарешті, на четвертому етапі констатувального експерименту ми скористалися методикою Р. Немова «Намалюй такі самі фігури», спрямованою на визначення рівня стійкості уваги дошкільників із мовленнєвими розладами.

Таблиця 4

Особливості стійкості уваги дітей дошкільного віку з ПМ

Досліджуваний	Час виконання завдання (хв.)	Кількість допущених помилок	Рівень стійкості уваги
1	5	6	Низький
2	4	4	Середній
3	5	7	Низький
4	3,7	3	Вище середнього
5	5	7	Низький
6	4	4	Середній

Продовження табл. 4

Досліджуваний	Час виконання завдання (хв.)	Кількість допущених помилок	Рівень стійкості уваги
7	3,4	3	Вище середнього
8	5	8	Низький
9	4	4	Середній
10	5	6	Низький

[авторська розробка]

Як видно з таблиці 4, 50% опитаних дітей, тобто половині респондентів, притаманний низький рівень стійкості уваги, тоді як середній рівень був відмічений у 30% дітей, а показники вище середнього рівня зафіксовані лише в 20% учасників експериментального дослідження.

Наведені результати констатувального експерименту є досить невтішними, адже вказують на відволікання, розсіяність половини дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Їх увага здебільшого не підпорядкована свідомій вольовій регуляції, а є орієнтованою на зовнішні подразники та обставини, що вимагає цілеспрямованої, систематизованої роботи з підвищення кількісних та якісних показників досліджуваного утворення. Тож розробка нами авторської психокорекційної програми сприятиме, на нашу думку, розвитку усіх структурних складових уваги дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Відтак, її впровадження на практиці є предметом наших подальших наукових розвідок, які будуть висвітлені в наших наступних наукових роботах.

Список використаних джерел

1. Павелків Р. В., О. П. Цигипало. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 296 с.
2. Рібцун Ю.В. Дошкільнятко : корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : навч.-метод. посіб. Київ, 2014. С. 5-10.
3. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу. Харків: ВГ «Основа», 2012. 239 с.
4. Стахова О. О., Гаврилюк К. В. Порівняльний аналіз розвитку уваги дошкільнят із типовим психофізичним розвитком і порушеннями мовлення. *Modern Science, Economy and Digital Innovation* : зб. наук. пр. V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Бухарест, 10-12 черв. 2026 р. Бухарест, 2026. С. 735-739. Вилучено з:https://isuconference.com/wpcontent/uploads/2026/06/Bucharest_Romania_10.06.26.pdf (дата звернення : 05.11.2026).